
Mehmed KICO

PREVOĐENJE KAO UMIJEĆE I NAUKA

Rezime

Prevođenje je prenošenje poruke iz jednog jezika u drugi. Najzastupljenije vrste prevođenja su *doslovno* i *slobodno*.

Pokušaji da se prevođenjem ovlada radi praktičnog korištenja poznati su od davnih vremena, a na zavidnoj naučnoj razini prevođenje je korišteno još prilikom prenošenja grčke misli u latinski jezik.

U kontaktima zajednica važnije od *usmenoga* je *pismeno* prevođenje čiji tragovi ostaju u naslijeđe mlađim pokoljenjima.

Uprkos davnim praktičnim počecima i dobrim rezultatima, prevođenje kao nauka stasava tek tokom druge polovine 20. stoljeća.

Na prevođenje se kao na umnu djelatnost drugorazrednog značaja gleda presudno zbog toga što u prenošenju između dva jezika posreduje tuđu a ne vlastitu misao.

Značenja osnovnih naziva

Kao oblik umne djelatnosti, prevođenje služi pretvaranju misli, osjećaja ili želje, prvobitno oblikovanih u jednom jeziku, u jednakovrijednu misao, osjećaj ili želju u nekome drugom jeziku. Za takvu djelatnost u različitim jezicima se koriste nazivi koji upućuju na prenošenje iz jednog jezika u drugi. Bosanski, hrvatski ili srpski jezik koriste naziv *prevođenje*, izveden iz prefiksa *pre-* i glagolske imenice *vođenje*. Francuski jezik koristi naziv *traduction* (*prevođenje*) u kojem se ogleda spajanje latinskog prefiksa *tra-* (*pre-*) i glagola *ducere* (*voditi*). Engleski jezik koristi naziv *translation* (*prenošenje*), nastao od latinskog *trans-* (*preko-*) i *latio* (*nošenje*). Gotovo istovjetno se u njemačkom jeziku koristi naziv *Überetzung* (*premetanje*) nastao spajanjem prijedloga *über* (*preko*) i glagolske imenice *Setzung* (*umetanje*).

Ako se navedeni nazivi prihvate s izvornim etimološkim značenjima, vidjet će se da sasvim slično o *prevođenju* govore kao o *donošenju* ili *dovođenju* nečega nekom ko je negdje "prijeko", gdje ljudi govore drugačijim jezikom i poruku ne mogu razumjeti bez (tog) *prevođenja*, *prenošenja* ili *premetanja*.

Upitan o tome šta je *prevođenje*, laik bi mogao odgovoriti da je to *prenošenje poruke iz jednoga jezika u drugi*. Neko ko se želi baviti prevođenjem vjerovatno bi nastojao istaknuti neposrednu povezanost prevođenja s jezikom. Iz reda educiranih prevodilaca, neki bi

insistirali na *doslovnom prevođenju*, a neki na prevođenju *duha teksta*. Možda bi neki odmah krenuli s kritikovanjem niske razine jezika koji koriste nedovoljno educirani prevodioci. Iako bi se profesionalci u tom poslu pozivali na povezanost struke s mnogim modernim naučnim oblastima, tumačenja bi znatizeljniku uskratila zadovoljavajući odgovor.

Zadovoljavajući odgovor bi izostao presudno zbog toga što tradicionalna naučna praksa prevođenju pridaje drugorazredan značaj, što ga ostavlja u sjenci značaja naučnog istraživanja.

Riječ *prijevod* označava *prevedeni tekst* ili neki drugi materijal, a može označavati i sam *proces prevođenja*. Kad se radi o procesu prevođenja kojim se "prenosi" između dva jezika, prevodilac vrši prenošenje sadržine izvorno pisanog teksta – stručno se naziva *tekstom izvorom* – u izraz ostvaren u sklopu drugog jezika – stručno se naziva *jezikom ciljem*. Ovakvo *prevođenje* se naziva *međujezičkim*. S obzirom na odnos između jezika iz kojeg se prevodi (jezika izvora) i jezika na koji se prevodi (jezika cilja) postoje još i *unutarjezičko* i *međusemiotičko prevođenje*.

Ako se *međujezičko prevođenje* shvati kao pravo prevođenje, u sklopu kojeg se jezički materijal jednog jezika tumači jezičkim sredstvima nekoga drugog jezika, a *unutarjezičko prevođenje* kao preoblikovanje građe jednog jezika drugačijim sredstvima istog jezika, *međusemiotičko prevođenje* može značiti pretvaranje znakova jezičkog sistema u građu nekoga drugog sistema znakova, kao što je, npr., pretvaranje saobraćajnih propisa izrečenih riječima u saobraćajne simbole.

Prevođenje u sklopu kulturne historije

Prepoznavanje prevođenja kao naučne discipline počelo je davno. Pokušaji da se ono izuči radi praktičnoga korištenja poznati su od davnih vremena. Odgovoran pristup ovim problemima prisutan je već u drevnom Rimu u postavkama Horacija, Cicerona i Kvintilijana, koji su tvrdili da prevodilac ne treba pokorno udovoljavati doslovnom značenju izvornog teksta.^{viii} Na istom principu se temelji i stav srednjovjekovnog nominaliste Majmonida da je pri prevođenju kontekst važniji od preciznog značenja riječi.

Osnovni problemi prevođenja su s različitih stanovišta trajno razmatrani u radovima koji su zasnovani dijelom na praktičnim iskustvima, a dijelom na posebnim formulacijama znamenitih spisatelja. Postavke koje su za neku raniju epohu predstavljale najvažnije osnove teorije kasnije su znale gubiti teorijsku narav da bi bile korištene kao praktična pravila.

Posmatrana u sklopu opće svjetske kulturne historije, hronologija prevođenja u našim krajevima počinje djelom Svetog Hijeronimusa, rodom iz Dalmacije, koji je na kraju 4. stoljeća s grčkoga i hebrejskog preveo Bibliju na latinski jezik.^{viii}

Počeci slavenske pismenosti uopće vezani su uz neposredno prevođenje. Apostoli Ćirilo i Metodije su utemeljivači slavenske pismenosti zahvaljujući prijevodima liturgijskih i biblijskih knjiga u 9. stoljeću. Tokom kasnijih vremena, u konstituisanju južnoslavenskih

književnosti, prijevodi su imali veoma značajnu ulogu. U novije vrijeme, također, prijevodi ključnih naučnih i tehničkih tekstova čine snažnu struju razvoja nauke i tehnike.

Budući da se literaturom o prevođenju u Bosni i Hercegovini oskudijeva, opravdano je govoriti o problemima s kojima se u toj oblasti mogu susretati lingvisti, teoretičari književnosti i prevodioci.

Pri tome se ne može negirati činjenica da se u bivšoj južnoslavenskoj državnoj zajednici mnogo prevodilo, da su se pitanjima prevođenja, kao i svime što se tiče jezika, najviše bavili beogradski spisatelji.^{viii} U Zagrebu i Novom Sadu^{viii} su u tome vrijedne rezultate dali usamljeni pojedinci, a u Bosni i Hercegovini, koliko je nama poznato, nije ni bilo originalnih radova.^{viii}

Autori većine radova o prevođenju na bosanskom, srpskom ili hrvatskom jeziku bili su ljudi iz struke, plodni prevodioci različitih usmjerenja, ili lingvisti i književni teoretičari koji, iako bez ambicija da daju vrijedan doprinos konstituisanju teorije prevođenja, uvjerljivo govore o mjestu, razini i zahtjevima prijevodne literature, kao i o mjestu prevođenja u sklopu ukupnih kulturnih zbivanja.

U svakom slučaju, razvijeno prevođenje je danas potvrda bujanja kulturnog života, a bogata prijevodna literatura postaje respektabilan dio književne produkcije. U novije vrijeme se javlja živo zanimanje za probleme prevođenja. O tome uvjerljivo govori djelovanje prevodilačkih udruženja, uvođenje prevođenja kao predmeta u nastavne programe nekih obrazovnih ustanova, pojavljivanje tehničkih priručnika, praktičnih vodiča, članaka i knjiga koje se bave teorijom, historijom i kritikom prevođenja.

Na pitanje šta su *teorija prevođenja* i *izučavanje prevođenja*, teško je pružiti zadovoljavajući odgovor, prvenstveno zbog toga što je izučavanje prevođenja uistinu nova naučna oblast koja se vlastitom pogonskom snagom kreće tek od sedamdesetih godina 20. stoljeća. Razvijene evropske zemlje od tada u programima nekih visokoškolskih ustanova, posebno na postdiplomskom stepenu izučavanja jezika, kao specijalističko polje njeguju i prevođenje, a posebno vrijedne plodove daje izrada brojnih magistarskih i doktorskih teza iz nove naučne oblasti.^{viii}

Kako uvjerljivo sugerise Jeremy Munday, naziv *izučavanje prevođenja* se daje sasvim novoj naučnoj disciplini koja se tiče izučavanja teorije prevođenja i pratećih pojava.^{viii} Takvo specifično određenje u *prevođenje* uključuje mnoštvo jezika i interdisciplinarni pristup zasnovan na različitim filološkim, lingvističkim, komunikološkim, filozofskim i kulturološkim disciplinama.

Naprijed istaknuto podrazumijeva suočenje s uistinu krupnim problemom u izučavanju prevođenja, proisteklim iz činjenice što je pretežan dio literature o tome razasut po mnogobrojnim, često i tematski nesrodnim, knjigama i naučnim glasilima. Utoliko je veća zasluga onih istraživača koji su sastavili knjige i objedinili značajne radove o prevođenju.

Mnogi izvještači ističu značaj knjiga prve generacije, iz vremena kad su usamljeni pojedinci u različitim zemljama prevođenje prepoznavali kao predmet zanimanja sa stanovišta

lingvistike, kulturne razmjene i opće kulturne historije. Prije svih treba istaknuti djela *A Linguistic Theory of Translation*,^{viii} *Vvedenie v teoriju perevoda*,^{viii} *Toward a Science of Translating*^{viii} i *Les problemes theoriques de la traduction*.^{viii} Neke knjige sadrže zbir autentičnih pogleda uglednih autora ili uvodne rasprave, a neke su u cijelosti izvorne rasprave. Među cjelovite rasprave, zamišljene kao monografije, spadaju djela: *Übersetzungswissenschaft – Probleme und Methoden*,^{viii} *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*,^{viii} *Readings In Translation Theory*^{viii} i *Translation – History – Culture*.^{viii}

Prema mnogim ocjenama, najreprezentativnije hrestomatije predmetnih tekstova su *Theories of Translation*,^{viii} *Western Translation Theory from Herodotus to Nietzsche*^{viii} i *The Translations Studies Reader*.^{viii} Da konstituisanje naučne discipline ne može bez podrške u odgovarajućem nazivlju, neki autori su dokazivali tako što su nastojali sakupiti nazive za osnovne pojmove iz oblasti prevođenja i njihovo tumačenje pružiti u posebnim priručnicima. To potvrđuju djela *The Routledge Encyclopaedia of Translation Studies*^{viii} i *The Dictionary of Translation Studies*.^{viii}

Kao samostalna naučna disciplina, prevođenje je stasalo tokom posljednjih pedeset godina. Po nazivu *nauka o prevođenju* ono se počelo prepoznavati u spomenutim djelima njemačkih spisatelja Wilsa i Kollera koji su uložili znatan napor da definišu njen predmet. Ista disciplina se u engleskoj literaturi prepoznaje u nazivu *izučavanje prevođenja*, najranije u djelu *The Name and Nature of Translation and Translation Studies*.^{viii} Tu je nova naučna disciplina opisana kao zbir problema koji se pojavljuju uz proces prevođenja i prevedene tekstove.^{viii}

Neznatno kasnije se pojavljuje djelo Translation Studies^{viii} u čijem predgovoru autor ističe kako mnogi krugovi u novije vrijeme ukazuju na potrebu da se izučavanje prevođenja konstituiše kao samostalna disciplina. U drugome, prečišćenom izdanju istog djela (1995. g.), govori se o iznimnoj dinamici koja prati razvoj izučavanja prevođenja, za koje se može očekivati da će prerasti u samostalnu disciplinu, pogotovo nakon održavanja mnogobrojnih međunarodnih skupova o predmetu.

U približno isto vrijeme, u predgovoru za obnovljeno izdanje spomenute enciklopedije prevođenja, kad govori o bogatstvu predmetne literature, M. Baker ističe da je nova naučna disciplina proizvod devedesetih godina 20. stoljeća, jer tek tada u sebi sažima sve pokušaje koji su se ranije mogli nazivati parcijalnim. Dakle, tek na pragu 21. stoljeća se o izučavanju prevođenja može govoriti kao o disciplini čiji dinamičan razvoj iz dana u dan osvaja nove dijelove svijeta.

Prevođenje u učenju stranog jezika

Dakle, razmatranje prevođenja je naučnu razinu dostiglo tek u drugoj polovini 20. stoljeća. Prije toga se ono ogledalo u posmatranju djelatnosti kao efikasnog sredstva koje se koristi prilikom učenja stranih jezika. Tokom razdoblja od kraja 18. pa do polovine 20. stoljeća u srednjim školama je pri učenju stranih jezika prevladavala metoda prevođenja, odnosno učenja, kroz ovladavanje gramatikom i prevođenjem. Dakle, metoda prvobitno primjenjivana prilikom učenja grčkoga i latinskog jezika je korištena i u kasnijem učenju stranih jezika.

Primjena je tekla putem prevođenja zbira rečenica koje su sadržavale karakteristične konstrukcije, a imale su funkciju vježbi. Rečenice nisu kontekstualno bile vezane, već su zasnivane na zadatim gramatičkim konstrukcijama. Takav metod je i danas na snazi u nastavi iz stranih jezika u nekim zemljama. Ispiti iz stranog jezika i sada sadrže pitanja u sklopu čijeg odgovora nešto treba prevesti.

Veza prevođenja s učenjem stranog jezika može donekle razotkriti tajnu zašto prevođenje među naučnim disciplinama zauzima drugorazrednu poziciju. Prevođenje sa stranog jezika se oduvijek smatralo sredstvom učenja jezika, a u obrazovanju se u traganju za informacijama oduvijek više cijeno obraćanje literaturi na izvornom jeziku negoli prijevodu djela.

Kako god bilo, metoda gramatičkog prevođenja kao sredstvo učenja stranih jezika je još omiljena u mnogim zemljama. Uprkos mnogo većim očekivanjima od tzv. direktne metode, odnosno uvođenja polaznika nastave iz stranog jezika u komunikacionu situaciju, ona nije dala ni približno zadovoljavajuće rezultate. Uvedena šezdesetih godina 20. stoljeća, direktna metoda je pokrenula izdavanje udžbenika stranih jezika posredstvom autentičnog jezika, bez prevođenja na maternji. Kroz situacije u kojima se strane riječi i konstrukcije izlažu u izvornom kontekstu, očekivalo se potpuno uživljanje u strani jezik. Očekivalo se da polaznik nastave na taj način stranim jezikom ovlada toliko da misli na stranom jeziku i prihvata ga ravnopravno s maternjim jezikom. Uprkos svim očekivanjima, nova metoda nije čak ni u kolonizovanim zemljama postigla očekivane rezultate.

Zanimanje za prevođenje kao nauku u razvijenim zemljama je započinjalo šezdesetih godina 20. stoljeća, posebno u sklopu rada *prevodilačkih radionica* koje su polaznika nastave iz stranog jezika neposredno s tekstom povezivale da može odmah prihvatiti poruku materijala pročitano na stranom jeziku i pretočiti ga u oblik prihvatljiv maternjem jeziku. U tome se podesnijom pokazala metoda memorisanja, posebno u području književnog prevođenja. Primaran cilj tog metoda je bio da njeguje dobre prevodioce koji će tekovine drugih književnosti prevesti i približiti ih sunarodnicima.^{viii}

Uporedo s metodom učenja napamet, u sklopu prevođenja se praktikovala i komparativno-književna metoda. Ta metoda se zasniva na čitanju književnosti posredstvom različitih kultura i jezika, a njom se žele ostvariti uvidi u sadržinu i umjetničke domete stranih književnosti, kako bi se u njima našli dobri uzori i njihovim posredstvom se bogatila vlastita kultura. To je rezultiralo izradom programa za opsežna kulturološka istraživanja.

Prevođenje i kontrastivna analiza

Kao predmet naučnog istraživanja, prevođenje privlači pažnju brojnih naučnih disciplina i metoda, a posebno kontrastivne analize koja uspješnu primjenu može imati posebno u posmatranju konstrukcija i idioma jednog jezika naspram njihovih istovrijednosti u drugom jeziku, dok utvrđuje da li neki izraz postoji u nekom jeziku a u drugom ne postoji, ili je isti izraz zajednički u dva jezika iz predmeta analize, a kroz takvo izučavanje se ustanovljuju opće i posebne razlike jezika iz predmeta analize.

Kao sistematski naučni pristup, s posebnim metodama i ciljevima, kontrastivna analiza je započinjala u Sjedinjenim Američkim Državama tridesetih godina 20. stoljeća, a razvila se i vidno mjesto zauzimala četrdesetak godina kasnije. Dva djela *Language Structures in Contrast*^{viii} i *Contrastiv Analysis*^{viii} ističu da je prevođenje, zajedno s praktičnim primjerima koje je moglo ponuditi, bilo primarna građa na koju su se istraživači pozivali prilikom izvođenja zaključaka. To je svojom teorijom i metodologijom podržavala opća lingvistika.

Opravdano je pretpostaviti da oni koji se prevođenjem bave kao naukom žele da lingvistika daje praktičan doprinos prevođenju, da onima koji uče strane jezike pruža praktične koristi. To se prepoznaje u spomenutom djelu *A Linguistic Theory of Translation*, kao i u djelu *Stilistique comparee du francais et de l-anglais*.^{viii} Autori ovih djela nastoje učvrstiti veze teorijskog znanja s kontrastivnom analizom i praktičnim radom u prevođenju.

Unutrašnja povezanost lingvistike s prevođenjem je sasvim očigledna, a uvjerljivo je potvrđuju generisani modeli koje je iznijela generativna gramatika.^{viii} Međutim, iako je kontrastivna analiza ostavila važne tragove u izučavanju jezika, ona u onom dijelu koji se tiče društvenih i kulturoloških činilaca nije dala naročito vrijedne rezultate ni praktična rješenja za prevodilački rad u funkciji komuniciranja. Budući da je pisani tekst jedna postojana struktura, on zahtijeva fokusiranje samo na sklopove sa stanovišta etimologije, a ne omogućuje posmatranje životnih situacija, niti zbivanja u jeziku na koja utiče društveno i kulturološko ozračje.

Prevođenje se na nekim univerzitetima izučava posebno zato što se od njega očekuje pomoć u učenju stranih jezika. Međutim, ljubitelji nauke o prevođenju imaju pravo insistirati na tome da se ta nauka fokusira na pojave kompleksnije od obrazaca za lakše učenje stranog jezika. Ona bi trebala omogućiti da se prevođenje bavi sveukupnim procesom prevođenja, naravnim prevedenih tekstova i svime što može pružiti doprinos ostvarivanju progresu.

Utemeljenje prevođenja kao naučne discipline, mnogi izvještači pripisuju J. S. Holmesu. U njegovom saopćenju podnesenom na Simpoziju primijenjene lingvistike u Kopenhagenu 1972., objavljenom šesnaest godina kasnije, stoji proklamacija za konstituisanje prevođenja kao samostalnog polja istraživanja. Okvire nove naučne discipline autor izlaže naglašavajući da ona mnogobrojne složene zahtjeve nameće zbog toga što u istraživanjima zajednički sudjeluje s brojnim drugim disciplinama. Dakle, onaj ko se želi baviti teorijom i poetikom prevođenja, treba obraćati pažnju posebnim zahtjevima bliskih disciplina, a tome će udovoljiti ako je osposobljen da sklapa njihove okvire i u radu sažima sve što se može uvesti u

novu disciplinu. Holmes je u tom smislu izradio šemu koja predstavlja okvire i sadržaje nove discipline. Šema je prvi put objavljena u djelu *Descriptive Translation Studies, and Beyond*.^{viii}

Iako se većina aktera teorije prevođenja na Holmesovu šemu poziva kao na ishodišnu tačku, ima nastojanja i da se ona revidira. Takve su primjedbe iznesene u djelu *Translation Studies – An Integrated Approach*,^{viii} nazvanom *Cjelovitim uvodom*, u kojem autor upozorava na činjenicu da šema zanemaruje specifične stilove jezika izvora i jezika cilja, kao i različite individualne stilove prevodilaca, što se posebno jasno može posvjedočiti u poređenju s mašinskim prevođenjem.

Zaključak

Bogata produkcija naučnih radova o prevođenju, nastala sedamdesetih godina, odmah na početku je potvrdila diferenciranje različitih područja koja je nagovijestio J. S. Holmes. U Sjedinjenim Američkim Državama je naročito plodna bila *kontrastivna analiza*, a u Njemačkoj je maha uzimala nauka o prevođenju zasnovana na lingvistici. Pošto je poimanje *jednakovrijednosti* u sklopu studija prevođenja u Njemačkoj gubilo važnost, tamo je cvjetalo izučavanje tekstova prema vrstama, na čijim osnovama su temeljene nove teorije prevođenja, kao što je teorija teksta, ili funkcionalna teorija prevođenja.

U približno isto vrijeme, bolje reći krajem osamdesetih godina 20. stoljeća, snažan uticaj je vršilo naučavanje o analizi diskursa preuzeto iz generativne gramatike Čomskoga.

Kako god bilo, još se zadržava gledanje na prevođenje kao na djelatnost drugorazrednog značaja koja počiva na tuđim mislima i znanju. Rezultat toga je umanjivanje vrijednosti izučavanja ove djelatnosti. Međutim, nakon dugovremenoga neopravdanog zanemarivanja, izučavanje prevođenja pušta čvrste korijene i sigurnim korakom napreduje širom cijelog svijeta.

Uprkos svemu, izučavanje prevođenja ni na odsjecima studija jezika još niko ne pomišlja izjednačiti s naučnim radom. Gotovo bez izuzetka se svugdje u svijetu istraživački rad ocjenjuje po vrijednosti višoj od vrijednosti prijevoda, makar sadržavao i cjelovito djelo, svjedeno što se prevođenje smatra umijećem koje podrazumijeva neupitnu upućenost u teoriju prevođenja i naučavanja raznovrsnih oblasti nauke.

Literatura

- Albir, Amparo Hurtado: *La notion de fidelite en traduction*, "Tranductologie", No. 5., Duduer Erudition, 1990.
- Baker, Mona: *The Routledge Encyclopeddia of Translation Studies*, Routledge, London – New York, 1977.
- Catford, J. C.: *A Linguistic Theory of Translation*, London, 1965.

-
- Chesterman, Andrew: *Readings In Translation Theory*, Finn Lectura, Helsinki, 1989.
- Chomsky, Noam: *Reflection on Language*, Pantheon Book, New York, 1968.
- Čomski, Noam: *Gramatika i um*, Nolit, Beograd, 1972.
- Di Pietro, R. J.: *Language Structures in Contact*, Rowley, 1971.
- Fjodorov, A. V.: *Vvedenie v teoriju perevoda*, Moskva, 1958.
- Gentzler, E.: *Contemporary Translation Theories*, London – New York, 1993.
- Halliday, M. A. K.: *An Introduction to Functional Grammar*, London – Melbourne – Aucland, 2nd edition, 1994.
- Holmes, S. James: *Paper on Literary Translation and Translatin Studies*, Amsterdam, 1988.
- Ivir, Vladimir: *Teorija i tehnika prevođenja*, Zavod za izdavanje udžbenika, Novi Sad, 1978.
- James, C.: *Contrastive Analysis*, Longman, London, 1980.
- Koller, W.: *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*, Heidelberg, 1979.
- Lefevre, Andre: *Translation, History, Culture (A Sourcebook)*, London – New York, 1992.
- Levi, Jirži: *Umjetnost prevođenja*, Preveo: Bogdan L. Dabić, Svjetlost, Sarajevo, 1982.
- Mounin, Georges: *Les problemes theoriques de la traduction*, Paris, 1963.
- Munday, Jeremy: *Introducing Translation Studies - Theories and Applications*, London – New York, 2001.
- Nida, Eugene: *Toward a Science of Translating*, Leiden, 1964.
- Robinson, Douglas: *Western Translation Theory from Herodotus to Nietzsche*, St. Jerome, Manchester, 1997.
- Schulte, Reiner – Biguenet, John: *Theories of Translation - A Anthology of Essays from Dryden to Derrida*, Chicago – London, 1992.
- Schuttleworth, M. – Cowie, M.: *Dictionary of Translation Studies*, St. Jerome, Manchester, 1997.
- Snell-Hornby, Mary: *Translation Studies - An Integrated Approach*, Amsterdam – Philadelphia, 1988.
- Teorija i poetika prevođenja*, Priredio Ljubiša Rajić, Prosveta, Beograd, 1981.
- Toury, Gideon: *Descriptive Translation Studies, and Beyond*, Amsterdam – Philadelphia, 1995.
- Venuti, Laurence: *The Translation Studies Reader*, Routledge, London – New York, 2000.
- Vinay, J. P. – Darbelnet, J.: *Stilistique comparee du francais et de l-anglais – Methode de traduction*, Paris, 1958.
- Wils, W.: *Übersetzungswissenschaft – Probleme und Methoden*, Stuttgart, 1977.

الترجمة هي نقل الفكر من لغة إلى أخرى. الترجمة الحرفية و الترجمة الحرية هما نوعا الترجمة اكثر

انتشارا.

منذ الأوان القديمة شاعت محاولات تعلم الترجمة لغرض استغلالها العملية و بدأت الترجمة على مستوى جاد تستعمل حتى خلال نقل الفكر اليوناني إلى اللغة اللاتينية.

و الترجمة التحريرية التي تبقى آثارها للأجيال الحديثة أهم من الترجمة الشفوية.

و بما أن ابتداء الترجمة يرجع إلى أوان قديمة و لها نتائج مثمرة، هي تصبح علما في حين لا يسبق منتصف القرن العشرين.

و تخص الترجمة آراء غير مبررة أنها نشاطا عقليا له أهمية ثانوية و هذا لأنها تنقل فكر الغير و لا الفكر

الذاتي.